

KÜTÜPHANE ORIENTASYONU

Hilmi ÇELİK

Artık kütüphanelerimizin organize edilmesi ve hizmet verir hale getirilmesi basamağını geçtik sayılır. Gerçekten de artık toplumumuzda hem modern anlamda hizmet veren kütüphaneler, hem de modern hizmet kavramıyla bilinçli kütüphaneciler çoğunluğu sağlamaktadır. O halde artık hedefimizin ağırlık noktası, kalite ve kantite yönünden, hizmet ünitesine dönebilir. Özellikle üniversite ve araştırma kütüphaneleri verdikçe alan ve aldıkça doymayı bilmeyen bir okuyucu kütlesi ile karşı karşıyadır. Bu yüzden, bu kuruluşlarda okuyucuların eğitilmesi karşılıklı büyük avantajlar sağlamaktadır. Bu avantajları şöylece sıralayabiliriz :

A. Okuyucu açısından :

1. Okuyucu, kütüphane ve kütüphane materyallerinin kendi hizmetinde olduğunu hissettiği sürece kütüphaneye, dolayısıyla kendisi için gerekli bilgi kaynaklarına daha yakın olacaktır.
2. Aradığını bulamama korkusu ortadan kalkacaktır. Bu olanak kendisine araştırma güveni ve güvenli araştırma imkânı sağlayacaktır.
3. Literatür araştırması için gerekli zamanı minimuma indirecek, dolayısıyla fiili araştırmaya daha çok vakti kalacaktır.
4. Literatürü doğru kullanmasını öğrendikçe daha çok yararlanacak, yapılan araştırmalar da o denli güçlü olacaktır. Belki de bol literatür daha çok araştırma şevki verecektir.

B. Kütüphaneci açısından :

1. Kütüphaneci kişilerle tek tek ilgilenip aynı şeyleri binlerce kere söylemek zorunda kalmayacaktır.
2. Rehberlik tipi sualler minimuma inecek, dolayısıyla de kütüphaneci daha seviyeli araştırmalar için daha çok vakit bulacaktır.

Cümlelerle ifadesi bu denli kolay ve yararları bu denli açık olan işlem aslında uygulamada bu kadar kolay değildir. Kolay değildir çünkü bunun için :

1. Bu görevi yürütecek yetişmiş bir kütüphaneciye,
2. Bu görevin yerine getirilmesinin gerekliliğine inanan bir yöneti-me,
3. Bu tip bir hizmete gerek duyan bir topluma ihtiyaç vardır.

Aslında bu üç faktörü birleştirmek görüldüğü kadar kolay değildir. Sizin bir kütüphaneci olarak inanmanız ve savunmanız çoğu kez yeterli olmamaktadır. Örneğin formal bir eğitim için yönetim size gerekli ilgiyi göstermediği gibi, sizin günlerce hazırladığınız programlar okuyucu tarafından da ilgi görmeyebilir. Aslında bu noktada temel sorun, kuruluştaki hakim olan eğitim sistemi ile ilgilidir. Eğitim sistemi okuyucuyu araştırmaya sevk edecek bir düzeyde değilse sizin çabalarınız bir fantezi olmaktan öteye gidemez. Bu sistemde siz eğitecek okuyucu ararsınız. Oysa ki araştırmaya dönük eğitim sistemlerinde siz eğitilmek istenilen kişilerce aranan durumundasınız.

Biz meseleyi araştırmaya dönük bir eğitim sistemiyle işleyen bir kuruluş açısından ele alarak bir kütüphanecinin neler yapabileceği, daha doğrusu neler yapması gerektiği konusuna dönelim.

Kütüphane orientasyonu günümüzde çok çeşitli şekillerde ve seviyelerde olmasına rağmen, temel olarak iki unsur hakimdir :

1. Okuyucuların kütüphaneye oriente edilmesi,
2. Kütüphanenin okuyuculara oriente edilmesi,

Bir bakıma kelime oyunu gibi görünen bu iki kavram, pek çok yönden farklılıklar ve uygulama değişiklikleri gösterirler. Ama her ikisinin de lideri kütüphanecidir. Tatbik edilecek yöntem için karar verme doğrudan kütüphaneciye ait olacaktır. Daha önce de belirttiğimiz gibi kuruluştaki eğitim sistemi, böylesine bir programa karşı olan talep, ve yöntemin eğitim programına girme hususunda verdiği yetki kütüphanecinin verdiği karara yön veren faktörler olacaktır.

Biz bu yazımızda ağırlığı, okuyucunun kütüphaneye oriente oluşu hususuna vereceğiz. Bu noktadan hareket edilirse orientasyon faaliyetlerini iki temel grupta toplamak mümkündür :

1. Gayrî resmi eğitim (informal)
2. Resmî eğitim (formal)

Gayri resmî eğitim rehberlik niteliğinde bir eğitimidir. Daha çok, tıpkı hasta olunca doktora gelen, hastanın durumuna benzer. Muhteva tamamıyla ihtiyaçlar doğrultusunda ve seviye yönünden değişkendir. Ödevini yapmak için kıvranan bir öğrenciye yardımcı olmak (kendi talebi üzerine veya kıvrandığını görerek) bu faaliyetin bir örneğidir. Buna ilâveten kütüphanenin gerekliliğine inanmış bir öğretim üyesinin çok kısa bir süre için kendisi veya kütüphaneci nezaretinde öğrencilerine kütüphaneyi gezdirmesi de bu gruba girer.

Resmî eğitim ise daha değişik bir manzara arz eder. Bu tip bir program çeşitli alternatifler içerisinde gerçekleştirilebilir. Burada birincinin aksine hedef, gelecek için bilinçli yatırım yapmak ve her iki tarafı da faydalı kılmaktır. Böyle bir programa şu örnekler veya buna eklenebilecek örneklerle gerçekleştirilebilir :

1. Okulun birinci sınıflarının tümünü kapsamak üzere, bir kereye mahsus, bir ders saati süresince genel bilgiler vermek. Bu program mecburî dersleri veren bir kaç öğretim üyesi ile anlaşarak gerçekleştirilebilir. Gurupları birleştirmeden normal sınıf kapasitesi içerisinde bu faaliyetin icrası hem mevcudun az oluşu yönünden ilgiyi artıracak, hem de ciddiyeti sağlayacaktır. Programın sunuluşu ve kullanılacak malzemenin niteliği, eğer okuyucusunu tanıyorsa, tamamıyla kütüphaneciye kalan bir görevdir. İster ders şeklinde, ister ders ve tur, isterse film ve slaytlarla desteklenmiş bir ders şeklinde gerçekleştirilebilir.

2. Birinci sınıflara tatbik edilen bu program dördüncü yıl daha detaylı ve bu kez konu kapsamalarını dikkate alarak tekrarlanır. Bu seviyedeki program hem öğrenciye belirli bir düzeyden sonra neleri buabileceğini gösterme, hem de, eğer niyetli ise, yüksek lisans çalışması için hazırlama yönünden büyük faydalar sağlar. Aslında bu ikinci kursun daha erken sınıflara alınmasının da çeşitli yararları vardır. Fakat o zaman yüksek lisans seviyesi için tekrar bir ders gerekmektedir. Çünkü öğrencinin bu iki seviyedeki ihtiyaçları tamamen ayrı niteliktedir. Elbette ki ideali aynı programı, bütün öğrencilere, her yıl tekrarlamak en ideal şeklidir. Fakat bunun tatbik olanağı oldukça zordur.

3. Birinci sınıftan itibaren iki seviyeli mecburî ders olarak «Araştırma metodları» gibi bir ad altında bir program sunmak. Bu derslerin birincisini küçük sınıflar ikincisini de daha yüksek sınıflar için zorunlu kılmanın yararları vardır. Ancak büyük kampuslarda bu tip bir programın gerçekleşmesi kütüphaneci tarafına oldukça çok yük yüklemektedir.

4. Seçmeli ders olarak «Araştırma metodları». Bir bakıma hedefe ulaşmak için yardımcı olabilecek bir yol olarak görülmesine rağmen öğrenci için temel olan not zihniyeti işin içine girdiğinden, eğer bu dersi veren «not vermez» intibasını uyandırırorsa ders seçiminde pek çok kişi tarafından seçilmeyebilir. O zamanda bir okuyucu kütlesi çemberin dışında kalır.

Bizim düşünebildiğimiz ve araştırabildiğimiz kadariyle bu programlardan herhangi biri, bünye, durum ve şartlara en uygun olanı, seçilebilir.

Ayrıca bütün bu programların Kütüphane El kitabı ile desteklenmesi gereklidir. Kütüphane el kitabı, kuruluş mensuplarını aydınlattığı gibi, kuruluş dışındakilere de gerek kütüphane faaliyetleri, gerekse koleksiyonun kullanım şekilleri yönünden bilgi verir. Bu vesile ile hem kütüphane topluma tanıtılır, hem de pek çok rehberlik gerektiren sualler kendiliğinden cevaplandırılmış olur.